

Arealdrift, friluftsliv og
partnerskaber
J.nr. NST-219-00050
Ref. mokro
Den 21. august 2015

Naturstyrelsens stormfaldsplaner efter stormene i 2013: Høringsnotat

Naturstyrelsen har med en fælles politik for gentilplantning efter stormfald og konkrete stormfaldsplaner for de tre værst ramte skove, ønsket at skabe de bedste muligheder for at konvertere de ødelagte plantager til robuste skove. I planerne er der fokus på at genskabe grundlaget for naturnær skovdrift, herunder at øge diversiteten i skovene både på areal og træartsniveau, til gavn for biodiversitet, friluftsliv og ikke mindst skovenes langsigtede stabilitet.

Stormfaldsplanerne har været i offentlig høring i perioden fra den 15. januar 2015 til den 16. februar 2015.

Der er indkommet indlæg fra 5 forskellige interessenter. Derudover har en række interessenter meldt tilbage at de ikke har nogen kommentarer. Disse er ikke nævnt herunder. Det er indkommet høringsvar fra følgende:

1. www.naturbeskyttelse.dk v/Peter Størup, Århus
2. Morten Christensen, Sorø
3. DN sekretariatet i København
4. Kulturstyrelsen
5. Bertel Bavngaard, Løgstør

1) **Naturbeskyttelse.dk v/Peter Størup, Århus**

Sammenfatning: Naturstyrelsens ambitionsniveau for biodiversitet er alt for lav. Tag de stormfaldsramte skove ud af drift, og lad stormfaldsflader stå til naturlig succession. Øg arealet af lysåben natur til 25 % af de stormfaldsramte skove, suppler med udsætning af store græssere for at sikre at de lysåbne arealer bevares.

Vi anbefaler Naturstyrelsen at gøre følgende:

- 1) Droppe formålet om at have profitoptimeret skovdrift i de områder der er ramt af stormfald.
NST svar: Skovene genetableres ud fra flersidige hensyn. Der etableres robuste skove, som giver grundlag for langsigtet skovudvikling. Herunder er der fokus på at understøtte

biodiversitet og friluftsliv. Skovene anlægges ud fra de naturgivne forhold og konkret afvejning af interesser i de enkelte områder. I Frøslev, Bommerlund og Stråsøkomplekset understøttes det langsigtede potential for skovudvikling gennem de udlagte skovudviklingstyper. Målet er at sikre robuste skove, som på sigt kan forynge sig selv.

- 2) Som udgangspunkt lade naturlig succession råde, frem for planlagt tilplantning.

NST Svar: På steder med tydelig levedygtig naturlig foryngelse, får naturlig succession lov til at råde. I alt 183 ha overlades til naturlig succession (12,5 % af det samlede stormfaldsareal). På store flader ramt af stormfald er betingelserne for naturlig skovforyngelse vanskelige, på grund af manglende skovklima, manglende frøkilder, risiko for udtørring og kraftig konkurrence fra bl.a. græsser. Det betyder, at foryngelse ved naturlig succession på disse arealer vil tage rigtig mange år. Hertil kommer, at den naturlige succession især i Vestjylland ofte vil være ikke ønskede træarter som eksempelvis contorta, serotina eller bjergfyr. For at genskabe forudsætningerne for naturlig skovsuccession vurderes det at være nødvendigt at hjælpe skoven på vej ved plantning.

- 3) At lade større dele af skoven overgå til lysåbne biotoper. I Naturstyrelsens politik nævnes målet med 10 % lysåben natur ud af det samlede skovareal, hvilket mindst burde være 25 %. Og dertil kan det tilføjes, at der gerne skal satses på en mangesidig lysåben naturtyper i skovene; eksempelvis med skovenge, moser, vandhuller og hede arealer.

NST svar: Ca. 45 % af NSTs arealer er ikke skovarealer. En stor del af disse lysåbne arealer ligger i tilknytning til skovarealerne i et såkaldt skovlandskab. Målet om mindst 10 % lysåben natur gælder i stormfaldsplanerne inden for de arealer som før stormen var skov og understøtter dermed de omkringliggende lysåbne arealer.

Et eksempel: Stråsøkomplekset er på i alt ca. 5.200 ha naturarealer, hvoraf ca. halvdelen er lysåben natur med primært heder og ådale, mens den anden halvdel er skov. Den lysåbne halvdel af arealerne indgår ikke direkte som en del af stormfaldsplanerne, men stormfaldsplanen understøtter den oprindelige driftsplan ved, at fremrykke konvertering af plantage til lysåben natur (planlagt rydning, nu stormvæltet).

Konvertering af plantage til lysåben natur har bl.a. til formål at skabe bedre sammenhæng (korridorer) mellem de omkringliggende lysåbne arealer.

- 4) At der i højere grad udsættes store dyr eksempelvis heste og kvæg, der via forstyrrelser vil bidrage til at holde skoven mere lysåben til gaven for en lang række truede arter.

NST Svar: Som nævnt i svar herover pkt. 3, har NST en række arealer med lysåben natur som i vid udstrækning græsses. Stormfaldsarealer udlagt til lysåben natur, vil så vidt muligt blive plejet ved græsning. Nogle områder har derudover en stor bestand af kronvildt, som også bidrager til arealernes dynamik. Udlægning af egentlig græsningsskov sker som led i driftsplanprocessen. Græsningsskov udlægges normalt i overgangen til lysåben natur under gammel skov og er derfor ikke relevant på stormfaldsarealer, med mindre arealerne udlægges til egentlig lysåben natur.

- 5) At også skoven omkring stormfaldsarealerne tænkes ind i forvaltningsplanerne, og at der i disse dele af skoven forvaltes med henblik på at gavne skovens truede arter. Specielt er det vigtigt, at bevare gammel skov, samt at større naturlig dynamik aktivt tænkes ind som de mest effektive virkemidler til at standse artstabet i skov. *NST svar: Der er i driftsplanerne øget fokus på truede arter. Et analysearbejde er i gangsat med henblik på at lokalisere og sikre skovenes truede rødlistearter. I dette arbejde indgår en konkret vurdering af hvilke effektive virkemidler der kan sikre den pågældende art, der hvor den findes. Driftsplanen for Vestjylland er helt ny (2014). Derfor er der i stormfaldsplanerne for Stråskomplekset taget udgangspunkt i den nye plan. I Sønderjylland står styrelsen foran at udarbejde en ny driftsplan. Stormfaldsplanerne for Frøslev og Bommerlund er derfor kun udarbejdet for de stormfældede arealer, som herefter indarbejdes i den kommende driftsplanproces.*

2) Morten Christensen, Sorø

Frøslev Plantage – Fremtidsvision: Fra rødgranproduktion til Danmarks sydligste vildmark. (11 sider). *Papiret er fremsendt til Naturstyrelsen inden udarbejdelse af stormfaldsplanerne og har således virket som inspiration i forbindelse med udarbejdelse af planen for Frøslev Plantage.*

Sammenfatning: Betragt stormfaldet som en unik mulighed for nytænkning af driften for de mere end 1000 hektar sammenhængende statsejet areal. Hvorfor ikke starte udviklingen mod Danmarks sydligste vildmark? Det store område, i sammenhæng med de store moseområder på grænsen til Tyskland, vil på sigt kunne udvikle sig til et væsentligt område for biodiversiteten og bidrage til styrkelse af turismen i området.

Konvertering fra plantage til vildmark:

- 1) Det vil kræve en lang tidsperiode at foretage en så omfattende konvertering af et landskab. Midaldrende træer der har overlevet stormen kan sagtens bevares frem til de er hugstmodne, medmindre de direkte forhindrer en ønsket ændring af areal

anvendelsen. En total konvertering af hele plantagen vil tage minimum 50 år og på enkelte arealer endda endnu længere tid.
NST svar: NST er enig i det lange tidsperspektiv. En vigtig forudsætning for at genrejse skov med en større andel løvtræer, er at sikre skovklima. Derfor spiller de midaldrende bevoksninger som fortsat står, en vigtig rolle som skærm for løvtræer. Udlægning af skovudviklingstyper er et konkret udtryk for at NST arbejder med det lange sigte.

- 2) Det er væsentligt, at minimere udgifterne for samfundet og derfor foreslås en langsom konvertering med relativ lille indsats.
NST svar: NST har relativt dårlige erfaringer efter stormen i 2005, hvor man valgte en ekstensiv indsats. Arealer gror til i kraftig græsvækst og vil i mange år være udsat for forårsnattefrost. De plantede træer kommer ikke rigtigt i gang. NST har bevidst valgt en relativt intensiv indsats, for at få skoven i gang. Til gængæld ønsker NST ikke at bruge ressourcer på at genplante (efterbedre) når enkeltræer går ud af forskellige årsager. Den intensive løsning forventes samlet set at være den økonomisk mest fordelagtige for samfundet, fordi der indenfor 20 år vil være gode muligheder for at udtage især lærk til biomasse, med et positivt dækningsbidrag, samtidig med at der skabes grundlag for at indbringe løvtræ under skærm.
- 3) En tilbagelænet tilgang, med et relativt lavt investeringsniveau vil også indebære at selvsået lærk, rød-, sitka-, douglas- og ædelgran ikke skal bekæmpes. I stedet skal de udnyttes som ammetræer for løvtræerne og i sidste ende evt. høstes som flis eller i særlige tilfælde også ligefrem til tømmer.
NST svar: Udnyttelse af naturlig foryngelse der hvor den findes indgår som en central del af NSTs politik for genetablering af skovene. 12,5 % af det samlede stormfaldsareal forynges naturligt. Både naturlig foryngelse og tilplantede arealer har til formål at genskabe det nødvendige skovklima, med henblik på at indbringe løvtræarter. Se også svar på spørgsmål 2 herover.
- 4) Skovfyr kan med fordel plantes i blanding med eg og bøg for at hjælpe disse i skovens første faser.
NST svar: NST er enig. Skovfyr plantes i vid udstrækning på de vanskeligste jorde, især sammen med lærk, som en form for forkultur, før løvtræarterne, i skovudviklingstypen kan etablerer sig jf. svar herover.
- 5) Nødvendigt at tilføre indplantninger med de træarter vi på lang sigt ønsker i området. I første omgang gælder dette eg, bævreasp, birk, røn og tørst. Men også bøg, lind, fuglekirsebær og andre træarter kan anvendes på den lidt bedre jord især i den østlige del af plantagen.
NST svar: NST er enig. Plantning af løvtræer sker direkte på de arealer hvor det er muligt. På arealer med udbredte frostproblemer plantes arter som er mere robuste i kulturfasen (primært lærk og skovfyr), med henblik på efterfølgende indplantning af løvtræarterne.

- 6) Løvtræerne skal introduceres i små indhegninger (under 1 ha), og skal plantes med størst mulig hensyntagen til de landskabelige forhold og jordbundens beskaffenhed.
NST svar: NST er grundlæggende enig. I Bommerlund plantes 143 kulturer på 110 ha, i Frøslev plantes 282 kulturer på 290 ha. Gennemsnitsstørrelsen for hver kultur i Sønderjylland er derfor på under 1 ha. Mens kulturene i Stråsøkomplekset er lidt større. Her 273 kulturer på 324ha.
- 7) En del af området, måske endda hele området, bør både i konverteringsfasen og på langt sigt afgræsses af både det naturlige vildt og af kreaturer. Særligt i forbindelse med forekomsten af uønskede invasive arter kan også græsning med f.eks. geder overvejes.
NST svar: Se svar til naturbeskyttelse.dk på deres spørgsmål 3 og 4.
- 8) Inspireret af J. Bo Larsen og Anders Busse Nielsens skovudviklingskatalog skitseres fire landskabstyper hver med 3 udviklingstrin (i) før stormen, (ii), et kortsigtet senarie hvor selve konverteringen pågår (omkring 2050) og (iii) et langsigtet senarie (omkring 2100).
NST svar: NST har udlagt Skovudviklingstyper på baggrund af handlingsplan for naturnært skovbrug, som er inspireret af samme kilde. Konvertering hen mod disse skovudviklingstyper er netop det langsigtede mål. NST forventer at disse mål kan nå indenfor en trægeneration.
- 9) Samtidig med at skoven konverteres vil området på sigt kunne videreudvikles til et væsentligt turistområde. Området ligger tæt på byerne Flensborg, Åbenrå og Sønderborg og er forbundet til væsentlige cykel- og vandreruter langs hærvejen og Gendarmstien langs Flensborg Fjord og grænsen. Der er allerede én primitiv overnatningsplads i plantagen (Frøslev), denne type facilitet vil på sigt kunne videreudvikles.
NST svar: NST er enig i at der i området er et potentiale i forhold til turisme.

3) Danmarks naturfredningsforening

Sammenfatning: I det store og hele tilslutning til planerne (dog med forbehold for de ting der er nævnt under politik) og glæder sig over, at NST griber chancen for at bruge stormfaldet til at skabe større variation og mere biodiversitet i områderne. Der er ønske om mere manuel plantning, begrænset anvendelse af rødgran og sitkagran og at der i højere grad satses på selvsået birk. Et ønske om at der efterlades mere dødt ved og at mindst 10 % af arealet efterlades som urørte pletter. Ovenstående indgår i 12 konkrete punkter som er listet op og besvaret herunder.

- 1) Klargøring til maskinplantning ødelægger mikro-habitater (f.eks. stød, højstubble, jordhuller efter væltede træer, småarealer med opvækst af pionertræer mm) samtidig med at maskinplantning skaber et ensartet skovbillede på store flader, og ikke tager hensyn til arealer med allerede eksisterende opvækst. DN anbefaler derfor, at manuel plantning ikke begrænses til ”ikke rationelle flader”, og at arealklargøring og maskinplantning begrænses mest muligt.
NSTs svar: ca. 800 ha plantes manuelt, mens kun ca. 350 ha plantes maskinelt over 4 år. Manuel plantning tager højde for variationer på arealerne f.eks. eksisterende tilbageværende bevoksning, foryngelse, stående og liggende dødt ved mv. De arealer som plantes maskinelt er store meget hårdt ramte områder med få naturlige elementer tilbage på arealet. Erfaringer efter især orkanen i 1999 viser at maskinel plantning er mere effektiv at organisere, giver mere ensartet kvalitet i plantningen og arealerne kan tilplantes hurtigere.
- 2) DN vurderer at forkulturer af rødgran og sitka er i strid med Styrelsens egen politik om robuste træarter, hvorfor sådanne forkulturer kun bør anvendes, hvor selvsåning af pionertræarter som f.eks. birk ikke skønnes at kunne opfylde samme formål efter en årrække.
NSTs svar: Rødgran plantes primært fordi det er en meget robust kulturplante, som relativt hurtigt kan sikre skovklima. Når skovklima er etableret tages en væsentlig del af rødgranerne ud til bioenergi. Dermed kan der udover grundlag for den fremtidige skoudvikling, skabes fornuftig økonomi tidligt i bevoksningens etableringsfase. Kun i enkelte skovudviklingstyper f.eks. 51 indgår rødgran i blanding med løvtræer i en mere robust skovtype. Birk etablerer sig rimeligt i Sønderjylland, men mere upålideligt i Midt- og Vestjylland og er ikke lige så effektiv og med samme tilvækst som rødgran. Der er derfor ikke sikkerhed for at birk kan bidrage godt nok til skovudvikling på alle lokaliteter. Birk indgår især i SUT 81 i Sønderjylland. Sitkagran plantes i meget begrænset antal og næsten udelukkende i blanding i rækker med rødgran sammen med robuste træarter. Sitkagran skal ses som en forsikring imod voldsomt vildtpres, da der ikke sker efterbedring i plantningerne.
- 3) DN vurderer endvidere at plantning af lærk i spor vil være begrænsende for publikums færdsel i skovene og desuden i strid med målet for biodiversitet og flere lysåbne arealer og mere naturlig udvikling.
NSTs svar: Sporene tilplantes med henblik på at bidrage til at skabe skovklima. Derudover produceres biomasse til bæredygtig energi. Sporene åbnes op ved første tynding, hvor en væsentlig del af lærken fjernes. Sporenes betydning som lysåbne arealer er begrænset. Af hensyn til især sommerfuglearter prioriteres i stedet at udvide vejkanter langs skovvejene. Desuden udlægges lysåben natur jf. driftsplanen typisk i våde områder eller i sammenhæng med eksisterende

lysåbne naturtyper. NST vurderer ikke, at publikum i væsentlig grad benytter spor i de unge og mellemaldrende bevoksninger. Desuden tilplantes hovedsporene (indbyrdes afstand på 60 m) ikke – bl.a. af hensyn til færdsel.

- 4) DN finder at andelen af robuste hjemmehørende træarter bør forhøjes, og at forbeholdet for de 20 % løvtræ er unødvendig.
NSTs svar: NST er enig i, at minimum 20 % løvtræ er den gældende forskrift. På meget vanskelige arealer er de eneste hjemmehørende arter der kan plantes, skovfyr sammen med birk. Her vil der evt. på et senere tidspunkt kunne indbringes andre løvtræarter.
- 5) DN anbefaler øvrigt at den i politikken anbefalede underplantning af vest-rande sker med hjemmehørende træer og buske.
NSTs svar: Formålet med underplantningerne er hurtigt at skabe læ under den tilbageværende bevoksning og skabe en glidende overgang mellem rand og kulturareal. I nogle tilfælde vil hurtig sikker etablering være det primære formål, hvortil lærk vil være velegnet.
- 6) DN finder, at der allerede nu på alle flader bør efterlades min. 10 % ”pletter”, uanset om det er muligt at køre med plantemaskine eller ej.
NSTs svar: NST efterlader de naturlige pletter som allerede findes. F.eks. lavninger med vand, pletter med knækkede træer, naturlig foryngelse eller rester af lysåbne naturtyper f.eks. pletter med hede. NST mener ikke det er relevant at efterlade en specifik % andel.
- 7) I afsnittet om kulturminder skriver NST at alle ”seværdige” fortidsminder konverteres til lysåben natur. DN anbefaler at ordet ”seværdige” afløses af ”synlige”.
NSTs svar: Det er NST enig i.
- 8) Endvidere ønsker DN at fremhæve, at det er vigtigt for skovstrukturen, at så meget som muligt af det stående træ på stormfaldsarealerne inkl. eventuelle højstubbe får lov at blive stående til naturligt forfald, så der hurtigere dannes gode forhold for vedboende insekter og hulrugende fugle i den nye bevoksning.
NSTs svar: NST har valgt en balance mellem behovet for dødt ved og en rationel tilgang til at få skoven genrejst. Der efterlades mindst 5 højstubbe pr. ha.
- 9) DN anbefaler at også træer, som vurderes kun at kunne stå i en kortere årrække bevares for at sikre jævn tilgang af dødt ved i forskellige stadier – forudsat træerne ikke vurderes at være til fare for publikum.
NSTs svar: I realiteten vil en del af de efterladte træer kun stå i en kort årrække. I vurderingen er indgået, at træer, hvor rodsystemet allerede er delvist revet løs, kunne medtages i oparbejdningen. Også her gælder balancen mellem dødt ved og rationel tilplantning samt hensynet til at kunne holde arealerne effektivt hegnede.

- 10) DN undrer sig over det store fokus på lærk og på gran med bøg og ær, hvor eg, skovfyr og birk forekommer et mere naturligt valg.
NSTs svar: Skovudviklingstyperne har fokus på at udnytte arealernes dyrkningspotentiale og sikre skove, som på sigt kan forynge sig selv. Derfor er skovudviklingstype 51 – Gran med bøg og ær valgt frem for f.eks. skovudviklingstype 23 – Eg med skovfyr og lærk. Dog er der f.eks. i Frøslev plantage valgt at plante eg på arealer, hvor klimaet ventes at være for barsk til at bøg kan etablere sig.
- 11) Ved at vove at efterlade flere små og større arealer til naturlig foryngelse (også selv om det tager længere tid og i første omgang måske gror til med pionerarter som birk og røn) vil det også være muligt at skabe mere dynamik i skoven.
NSTs svar: Udnyttelse af naturlig foryngelse der hvor den findes indgår som en central del af NST's politik for genetablering af skovene. 12,5 % af det samlede stormfaldsareal forynges naturligt.
- 12) DN gør opmærksom på at selv om indførte arter som glansbladet hæg og bærmispel i dag af mange lokale anses for "egnskarakteristiske" bør der i stedet anvendes hjemmehørende arter.
NSTs svar: NST er enig.

4) Kulturstyrelsen

Sammenfatning: fortidsminder på stormfaldsarealerne skal friholdes for deponeringer af dødt ved, ydermere skal en 2 meters bræmme ved højfoden af gravhøje friholdes for deponeringer af dødt ved, og der må ikke gentilplantes på samme 2 meters bræmme.

- 1) "Politik for gentilplantning efter stormfald 2013"
 Kulturstyrelsen ønsker, at der under punktet tilføjes "*Der udvises særligt hensyn til fortidsminderne i forbindelse med ønsket om øget biodiversitet efter stormfald. Fortidsminderne friholdes for deponeringer af dødt ved*".
- 2) "Biodiversitet på arealerne efter stormfald" – Stormfald – flersidige hensyn ved oparbejdning af stormfældet træ.
 Ad. "Kulturhistoriske hensyn"
 i. Kulturstyrelsen ønsker, at der bliver tilføjet følgende til afsnittet "*fortidsminderne friholdes for deponeringer af dødt ved efter stormfald*".
- 3) "Høringsmaterialet for stormfaldsplanen i Sønderjylland"
 Ad. Frøslev Plantage – Plan efter stormfald 2013 – afsnit om kulturmiljø
 i. Kulturstyrelsen ønsker tilføjet "*I den sydlige del af plantagen findes en gruppe af spredte gravhøje. Fortidsminderne og 2 meter fra højfoden friholdes for deponeringer af dødt ved. Der må ikke gentilplantes på fortidsminderne og 2 meter fra højfoden*".

NST svar til pkt. 1, 2 og 3: Kulturstyrelsens ønskede tekstændringer indarbejdes de anførte steder.

5) Bertel Bavngaard, Løgstør

- vil spørge, hvordan løvopvæksten efter konvertering overlever vildtbid - uden hegn? Eller vil Naturstyrelsen spendere hegningen? Problemet er udbredt i navnlig de mindre, private skove.

NST svar: Det er korrekt, at der er et betydeligt vildtpres fra hjortevildt, ikke mindst i Midt- og Vestjylland. NST vil derfor opsætte vildthejn i forbindelse med de fleste løvtræplantninger.